

تاریخ لیلاخ

(پیش از تاریخ تا دوره معاصر)

www.ketab.ir

سرشناسه: محمدی، امیر، ۱۳۵۸ -

عنوان و نام پدیدآور: پیش از تاریخ تا دوره معاصر/تالیف امیر محمدی.

مشخصات نشر: سنج: دانشگاه کردستان، انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۵۱۶ ص.: مصور (بخشی رنگی)، نقشه (بخشی رنگی)، جدول، نمونه (بخشی رنگی).

شابک دوره‌ای: 978-622-6702-52-2

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: دشت لیلخ - تاریخ

موضوع: Leilakh Plain (Iran) -- History

شناسه افزوده: دانشگاه کردستان، انتشارات

شناسه افزوده: University of Kurdistan

رده‌بندی کنگره: DSR۲۰۸۷

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۴۲۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۲۳۰۸۹

اطلاعات رکوردشناسی: فیپا

www.ketab.ir

تاریخ لیلخ (پیش از تاریخ تا دوره‌ی معاصر)

مؤلف: امیر محمدی

ناشر: انتشارات دانشگاه کردستان

صفحه‌آرا: خبات محمدی

ویراستار: فرشاد مرادی

طراحی جلد: امیر کریمیان

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

چاپ اول: زمستان ۱۴۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۰۲-۵۲-۲

فهرست مطالب

مقدمه‌ی دکتر محمدعلی سلطانی

پیشگفتار مؤلف

فصل اول: کلیات

۱۱	۱-۱- نگاهی به تاریخ کردستان
۲۵	۲-۱- بررسی اجمالی منابع و مآخذ
۲۶	۱-۲-۱- منابع کتابخانه‌ای و آرشیوی
۳۰	۲-۲-۱- اسناد تاریخی
۳۱	۳-۲-۱- تاریخ شفاهی
۳۲	۳-۱- جغرافیای طبیعی لیلخ
۳۲	۱-۳-۱- زمین‌شناسی
۳۴	۲-۳-۱- اقلیم
۳۴	۳-۳-۱- دما
۳۵	۴-۳-۱- رطوبت نسبی
۳۶	۵-۳-۱- بارندگی
۳۷	۶-۳-۱- منابع آب
۳۸	۷-۳-۱- خاک
۳۹	۴-۱- ساخت سنی و جمعیت
۳۹	۱-۴-۱- روند تاریخی تغییرات جمعیت در لیلخ
۴۵	۵-۱- جغرافیای تاریخی لیلخ
۴۵	۱-۵-۱- از آبیروس تا پنجه‌لی
۴۸	۲-۵-۱- جغرافیای لیلخ از دوره‌ی باستان تا امارت اردلان
۵۴	۳-۵-۱- تقسیمات جغرافیایی کردستان و بلوک لیلخ در عهد قاجار
۵۸	۴-۵-۱- پیشینه‌ی تقسیمات کشوری جدید در لیلخ

فصل دوم: عصر پیش از تاریخ

۶۱	۲- اسطوره و افسانه.....
۶۱	۱-۲- عناصر اسطوره در فولکلور لیاخ.....
۶۲	۱-۱-۲- بی‌زمانی و بی‌مکانی در آغاز و پایان اسطوره‌های لیاخ.....
۶۳	۲-۱-۲- پیکرگردانی.....
۶۴	۳-۱-۲- طلسم.....
۶۴	۴-۱-۲- کارکرد دیو و پری در اسطوره‌های لیاخ.....
۶۵	۵-۱-۲- نقش حیوانات در اسطوره‌های لیاخ.....
۶۷	۶-۱-۲- شاماران.....
۶۸	۷-۱-۲- تولد نمادین.....
۷۰	۲-۲- مکانهای اسطوره‌ای و مقدس لیاخ.....
۷۲	۱-۲-۲- شیدا (شه‌یا- شیده).....
۷۲	۲-۲-۲- هفت سواران.....
۷۶	۳-۲-۲- سه‌وزه پوشه‌گان.....
۸۰	

فصل سوم: تاریخ و باستان‌شناسی لیاخ

۸۳	۱-۳- باستان‌شناسی لیاخ.....
۸۳	۱-۱-۳- صخره‌نگارها.....
۸۷	۲-۱-۳- توصیف و تفسیر نقوش صخره‌ای ظفرآباد (خوتلینه).....
۸۹	۳-۱-۳- دوره‌های باستان‌شناسی در دشت لیاخ.....
۹۴	۴-۱-۳- دوره‌ی پیش از تاریخ.....
۹۵	۵-۱-۳- دوره‌ی مس و سنگ.....
۹۶	۶-۱-۳- عصر مفرغ.....
۹۶	۷-۱-۳- عصر آهن.....
۹۷	۸-۱-۳- دوره‌ی تاریخی.....
۹۸	۹-۱-۳- دوره‌ی اشکانی.....
۹۸	۱۰-۱-۳- دوره‌ی ساسانی.....
۹۸	۱۱-۱-۳- دوره‌ی اسلامی.....
۹۹	۲-۳- تاریخ لیاخ.....
۱۰۳	۱-۲-۳- دشت لیاخ در عصر باستان.....
۱۰۳	۲-۲-۳- ورود اسلام به دشت لیاخ.....

۱۰۴	۳-۲-۳- دشت لیلاخ در دوره‌ی اسلام میانه (امارات کردی).....
۱۰۷	۴-۲-۳- ورود قبایل ترک‌تبار به دشت لیلاخ.....
۱۱۰	۵-۲-۳- سیسر صدخانیه (صدخانه - صدکانیه) یا سیس.....
۱۱۶	۶-۲-۳- حمله‌ی مغول، نابودی صدخانیه و عثمان یخته.....
۱۱۶	۷-۲-۳- لیلاخ در فرمانروایی علی شکر.....
۱۱۷	۸-۲-۳- بلوک لیلاخ در میرنشین اردلان.....
۱۲۲	۹-۲-۳- لیلاخ در دوره‌ی افشاریه.....
۱۲۴	۱۰-۲-۳- روابط زند و اردلان در سایه‌ی قدرت بلامنازع خسروخان.....
۱۲۷	۱۱-۲-۳- بازماندگان ایل زند در دشت لیلاخ.....
۱۳۴	۱۲-۲-۳- لیلاخ در دوره‌ی قاجار.....
۱۳۸	۱۳-۲-۳- کردستان در عصر مشروطه.....
۱۴۵	۱۴-۲-۳- جنگ اول جهانی (اشغالگری، قحطی و مقاومت).....
۱۵۱	۱۵-۲-۳- جولان روسیه و عثمانی در دشت لیلاخ.....
۱۵۶	۱۶-۲-۳- جنبش سنجرخان در میاورن لیلاخ.....
۱۷۱	۱۷-۲-۳- کالبدشکافی جنبش سنجرخان.....
۱۷۵	۱۸-۲-۳- تشکیلات فرهنگی «شیشه‌ری» و نقش نصرالله خان بیگ لیلای.....
۱۷۶	۱۹-۲-۳- اوضاع مردم لیلاخ بعد از جنگ اول جهانی.....
۱۷۸	۲۰-۲-۳- ابراهیم خان نادری کنشگری فرامنطقه‌ای.....
۱۸۳	۲۱-۲-۳- بحران اخذ مالیات‌های سنگین و فلاکت عمومی.....
۱۹۷	۲۲-۲-۳- مالیات‌های غیردولتی مرسوم در نظام ارباب رعیتی.....
۲۰۸	۲۳-۲-۳- تحرکات مدنی علیه نظام ارباب رعیتی و نقش نخبگان.....
۲۱۴	۲۴-۲-۳- اصلاحات ارضی.....
۲۱۵	۲۵-۲-۳- اجرای اصلاحات ارضی در کردستان و لیلاخ.....
۲۱۸	۲۶-۲-۳- انجمنهای ایالتی و ولایتی در لیلاخ.....
۲۲۱	۲۷-۲-۳- تأسیس ادارات و ارگانهای جدید در لیلاخ.....
۲۲۳	۲۸-۲-۳- اجرای طرح مقاومت ملی در لیلاخ.....

۲۲۷ فصل چهارم: ایلات و عشایر

۲۲۷	۴- ایلات و عشایر لیلاخ.....
۲۲۷	۱-۴- گوران (گوران).....
۲۲۸	۱-۱-۴- گوران در متون تاریخی.....

۲۳۳	۲-۱-۴ گوران در مطالعات متأخر.....
۲۳۷	۳-۱-۴ گوران بمتابه طبقه‌ای اجتماعی.....
۲۴۰	۲-۴ جاف.....
۲۴۴	۱-۲-۴ تیره‌های جاف در دشت لیلخ.....
۲۴۴	۲-۲-۴ تیره‌ی شیخ‌اسماعیلی.....
۲۴۸	۳-۲-۴ تیره‌ی اسماعیل عذیری.....
۲۴۸	۴-۲-۴ لاله‌ای.....
۲۴۹	۵-۲-۴ کرک‌های (گرگ‌های).....
۲۵۰	۳-۴ سایر ایلات مستقر در بلوک لیلخ.....
۲۵۰	۱-۳-۴ زند.....
۲۵۲	۲-۳-۴ مندمی (مه‌نمی).....
۲۵۹	۳-۳-۴ طایفه‌ی بلیوند.....
۲۶۱	۴-۳-۴ طایفه‌ی برازی.....
۲۶۲	۵-۳-۴ دراجی.....
۲۶۲	۶-۳-۴ شاه منصوری (شامه‌سووری).....
۲۶۳	۷-۳-۴ کلهر و لک.....
۲۶۴	۴-۴ ایلات متفرق ساکن در لیلخ.....
۲۶۷	۵-۴ حضور ایلات و جذابیت‌های تاریخی در لیلخ.....
۲۶۷	۱-۵-۴ عوامل طبیعی.....
۲۶۸	۲-۵-۴ عوامل انسانی و مناسبات تاریخی.....

فصل پنجم: تاریخ فرهنگی

۲۷۳	۱-۵ جغرافیای فرهنگی.....
۲۷۵	۱-۱-۵ وجوه تسمیه.....
۲۸۷	۲-۱-۵ تاریخ و قدمت شهرهای لیلخ.....
۲۸۷	۳-۱-۵ دهگلان (دیولان).....
۲۹۱	۴-۱-۵ وجوه تسمیه‌ی دهگلان (دیولان).....
۲۹۳	۵-۱-۵ واکاوی ریشه‌شناسی واژه «دهگلان»، از منظر زبان‌شناسی.....
۲۹۷	۶-۱-۵ بلبان‌آباد (بلوان‌آوا).....
۳۰۳	۲-۵ زبان.....
۳۰۹	۳-۵ دین و مذهب.....

مقدمه

تحقیق و تعریف تاریخ محلی اگرچه سابقه‌ای دیرینه دارد و در تحقیق دیگری بدان پرداخته ام^۱ اما به‌گونه‌ی امروزی و در جهان مدرن، حرکتی نوین در حوزه‌ی فرهنگی و پژوهشی شمرده می‌شود، آن‌چه در گذشته درباره تاریخ محلی نوشته شده است، مقاصد متمایز با اهداف تحقیقات امروز دارد که پرداختن به آن ما را از دایره‌ی موضوع حاضر دور می‌دارد، مختصر آنکه تاریخ‌نگاری محلی در گذشته و در قلمرو ممالک محروسه به‌محوی، مقدمات همسانی با دولت مرکزی و ارزشیابی آبایی شمرده می‌شد و امان‌الله‌خان اردلان و جانشینان او که در حرم فرهنگ‌سازی، به تاریخ‌نگاری، تأسیس محافل ادبی و سرپرستی شاعران و اهل قلم رانده شده به جد اهتمام ورزیدند، این اقدام آنها زیاد خوشایند سران قاجار نبود و شاید یکی از عوامل پیوند و پراکندگی با اردلانها از سوی قاجاریان، پرداختن به تاریخ، ادبیات و هنر در جغرافیای کردستان اردلان بود که هنوز به درستی به‌واکوی آن پرداخته نشده است و برای همین هیچکدام از حکمرانان بومی در ایران غربی و همسایگی کردستان اردلان، این چنین خطر نکردند و به فرهنگ، تاریخ و هنر نپرداختند.

ناگفته نمی‌توان گذاشت که طبایع استبداد و نظام سیاسی سنتی تمامیت‌خواه، ذاتاً تحمل تقلید، توسعه، همسانی و برابری ندارد، چنانکه حکام اردلان نیز در پیشینه‌زدائی خاندانهای ماضی و موازی با خود در کردستان اردلان اقدام کردند و آنچه در شرفنامه آمده، گواه این ادعاست. حتی مؤلف شرفنامه با تمام بعد راه، معترض و منتقد تاریخ‌نگاران اردلان شده است، زیرا در محدوده‌ای کوچکتر، اردلانها نیز تحمل هورامان و گورانها را نیاوردند و بدین ترتیب در کردستان اردلان، هورامان در مقام یگانه آرشو در تاریخ، ادبیات و هنر، که دارای تازیخ مکتوب فارسی و ادبیات ژرف گورانی بود مورد غضب و تعدی قرار گرفت.

۱. مجموعه مقالات همایش ملی اردلان‌شناسی، دانشگاه کردستان، پژوهشکده زبان و ادب کردی، آذر ۱۳۹۰ (مقدمه).